

**Cymraeg mewn
Ymarfer Proffesiynol 2
2026-27**

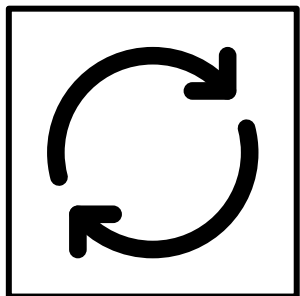
Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

www.athrofa.cymru

**Darlith 5 : Gorchmynion,
cyfarwyddiadau a gofyn cwestiynau**

Allwedd:

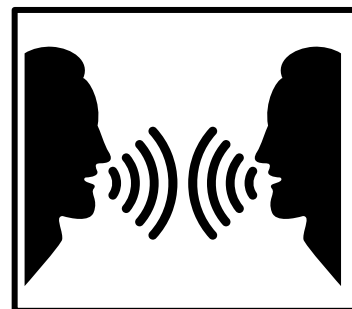
Drilio

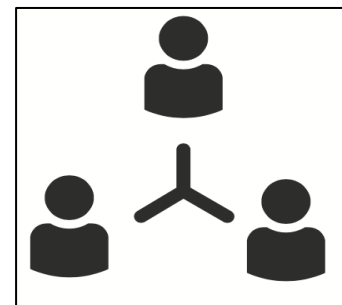
Ymarfer ar
lafar (yn
unigol)

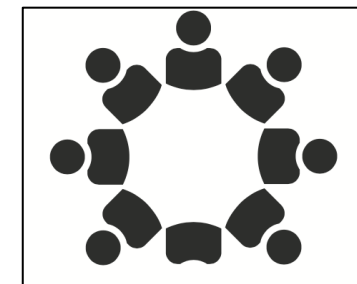
Tasg
wrando

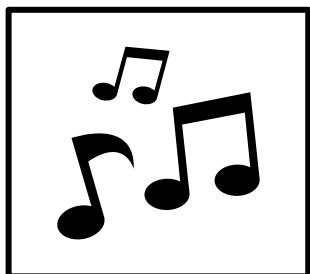
Gwaith
pâr

Grŵp o
dri

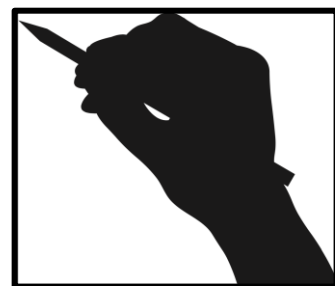
Gwaith
grŵp

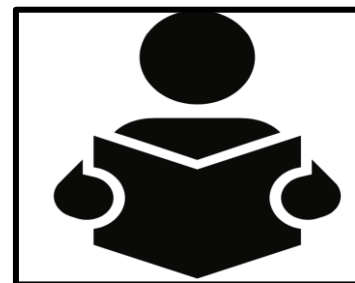
Amser
canu

Gwaith ar
y byrddau
gwyn

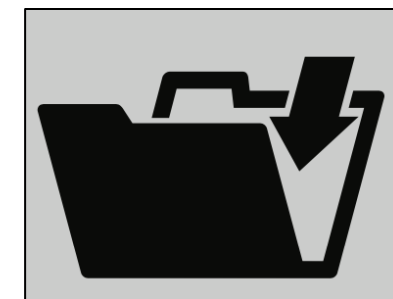
Tasg
ysgrifennu

Tasg
ddarllen

Help llaw

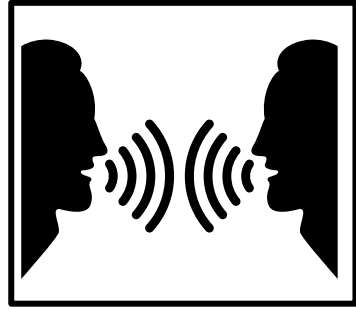

Tystiolaeth
i'r
Portffolio

Nod y ddarlith:

- Gorchmynion unigol a lluosog.
- Cyfarwyddiadau a gofyn cwestiynau.

Gorchmynion

- Beth ydy gorchmynion?
- Pryd byddwn ni'n eu defnyddio nhw?
- Beth sy'n rhaid i ni gofio?

Ti

Unigolyn

Chi

Lluosog

Dangos parch

Gorchmynion cadarnhaol

Rydyn ni'n defnyddio'r gorchmynion **unigol** i siarad ag un plentyn a'r gorchmynion **lluosog** pan rydyn ni'n siarad â grŵp.

Mae'r **unigol** yn cael ei ffurfio drwy roi -
a ar ddiwedd bonyn y ferf,
e.e. Rheda! Cerdda!

Fel arfer, mae'r **lluosog** yn cael ei ffurfio drwy roi -**wch** ar ddiwedd bonyn y ferf, e.e. Rhed**wch**! Sgipi**wch**!

Berfau bendigedig!

Bonyn y ferf + terfyniad

eistedd-

-wch

-a

chi

ti

Mae rhai berfau'n aros yr un peth e.e.

Bonyn	Berf orchmynnol: unigol	Berf orchmynnol: lluosog
eistedd-	eistedda	eisteddwch
siarad-	siarada	siaradwch
darllen-	darllena	darllenwch

Os ydy'r berfenw'n gorffen gydag ~~ed~~ neu
~~eg~~ e.e.

Bonyn	Berf orchmynnol: unigol	Berf orchmynnol: lluosog
rhed-	rheda	rhedwch
yf-	yfa	yfwch
cerdd-	cerdda	cerddwch

Rheol 2

Os ydy'r berfenw'n gorffen gyda llafariad,
gollyngwch y llafariad olaf e.e.

Bonyn	Berf orchmynnol: unigol	Berf orchmynnol: lluosog
ysgrifenn-	ysgrifenna	ysgrifennwch
gweithi-	gweithia	gweithiwch
cymysg-	cymysga	cymysgwch

Rheol 3

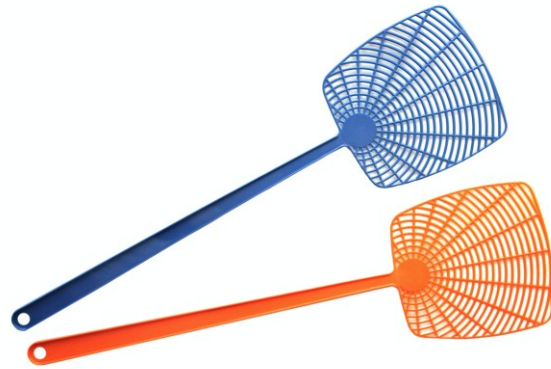
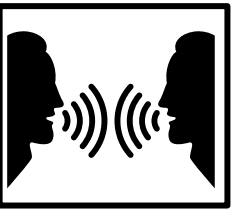

Rheolau gwahanol:

Berfenw	Bonyn	Berfau gorchmynnol
sefyll	sef-	Sefa Sefwch
aros	ar <u>h</u> os-	Arhosa Arhoswch
cyrraedd	cyr <u>h</u> aedd-	Cyrhaedda Cyrhaeddwch
gwrando	gwrand-	Gwranda Gwrand <u>e</u> wch

Chwarae Chwap!

Cerddwch	Darllenwch	Yfwch	Edrychwch
Paentiwch	Sefwch	Gwyliwch	Cofiwch
Gweithiwch	Cynlluniwch	Canwch	Tacluswch

Chwarae

Darllena

Yfa

Gwylia

Rheda

Sefa

Neidia

Arhosa

Cynllunia

Ymateba

Taclusa

Gweithia

Rhaid cofio treiglo'n feddal yn syth
ar ôl ffurf orchmynnol y ferf.

- Darllena lyfr!
- Siaradwch Gymraeg!
- Cofiwch wneud hyn!

Sylwch hefyd...

Dydy enwau
ddim yn
treiglo!

Edrycha, Twm!

Gweithia, Lisa!

Ond...

Gwrandewch,
blant!

Ysgrifennwch,
bawb

Edrychwch,
flwyddyn 9

Rhagenwau dibynnol

	Unigol	Lluosog
Ail berson	dy	eich

Rydych chi'n defnyddio 'dy' wrth gyfeirio at un person. Mae angen **treiglo'n feddal** ar ôl 'dy' e.e. dy waith.

Rydych chi'n defnyddio 'eich' wrth gyfeirio at fwy nag un person. **Nid oes treigl**ad ar ôl 'eich' e.e. eich gwaith.

Cofiwch: mae
ansoddeiriau'n
treiglo'n feddal ar
ôl 'yn'.

Gorchmynion

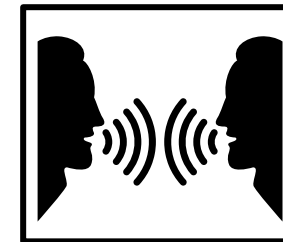
Unigol	Lluosog
Rheda'n g yflym.	Rhedwch yn g yflym.
Gwranda'n o falus.	Gwrandewch yn o falus.
Gwisga dy g ot.	Gwisgwch eich cotiau.
Sefa'n llonydd.	Sefwch yn llonydd.

Berfau afreolaidd

Berfenw	Berf orchmynnol: Unigol	Berf orchmynnol: Lluosog
Mynd	Cer	Ewch
Dod	Dere	Dewch
Gwneud	Gwna	Gwnewch
Bod	Bydd / Bydda	Byddwch

Beth sy'n mynd yn y bwlch?

Unigol	Lluosog
_____ i weithio ar y cyfrifiadur.	Dewch i weithio ar y cyfrifiadur.
Cer i nôl dy f ag.	_____ i nôl eich bagiau.
_____ dy w aith.	Gwnewch eich gwaith.
Bydda'n g aredig.	_____ yn g aredig.

Atebion:

Unigol	Lluosog
<u>Dere</u> i weithio ar y cyfrifiadur.	Dewch i weithio ar y cyfrifiadur.
Cer i nôl dy <u>f</u> ag.	<u>Ewch</u> i nôl eich bagiau.
<u>Gwna</u> dy <u>w</u> aith.	Gwnewch eich gwaith.
Bydda'n <u>g</u> aredig.	<u>Byddwch</u> yn <u>g</u> aredig.

Mae Seimon yn dweud...

Eistedda Cerdda Sefa Bwyta	'n dawel 'n araf 'n gyflym	Nia. Elis.
Eistedd wch Cerdd wch Sef wch Bwy wch	yn d awel yn araf yn g yflym	bawb. ferched. fechgyn. Flwyddyn 9.
Cer Dere Gwna Bydda	allan yma y gwaith yn ofalus	Nia. Elis.
Ewch Dewch Gwnewch Byddwch	allan yma y gwaith yn ofalus	blant. ferched. fechgyn. Flwyddyn 5.

Gorchmynion

Unigol: -a

Symuda

Gwylia

Ysgrifenna

Caea

Lluosog: -wch

Symudwch

Gwyliwch

Ysgrifennwch

Caewch

Edrycha/ wch arna i

Gwranda/ wch arna i

Edrycha/ wch ar y bwrdd gwyn

Dweda/ wch ar fy ôl i

Ailadrodda/ wch.

Atebion tasg wrando:

Bore da, flwyddyn chwech! Mae heddiw yn ddiwrnod cyffrous. Rydyn ni'n mynd i ddysgu mwy am Ffrainc. Pawb, **ewch** i'ch grŵp. Dafydd **gwranda** arna i os gweli di'n dda.

Iawn, grŵp melyn, **dechreuwch** drwy agor y pecyn sydd o'ch blaenau. Darllenwch **g**yfarwyddiadau'r gêm gyntaf yn ofalus. Wedyn, labelwch y lluniau yn Ffrangeg.

Grŵp gwyrdd, **edrychwch** ar y bwydydd Ffrengig sydd ar y bwrdd. Tynnwch **l**un o'r bwydydd a labelwch y lluniau yn Ffrangeg. Liwsi, **canolbwyntia** ar dy waith nawr.

Grŵp glas, dewiswch **d**aflen sydd ar y bwrdd a darllenwch y ffeithiau yn ofalus. **Ysgrifennwch** un ffaith rydych chi'n ei ddysgu am Ffrainc cyn dewis taflen arall. Ceisiwch **g**asglu deg ffaith.

Gorchmynion negyddol

- Mae'r gorchymyn unigol yn cael ei ffurfio drwy roi **Paid â** o flaen y berfenw ac mae'r lluosog yn cael ei ffurfio drwy roi **Peidiwch â** o flaen y berfenw. Mae hyn yn achosi **treigladau**, e.e.

Paid â cherdded!

Peidiwch â phoeni!

- Dydyn ni ddim yn defnyddio'r treigladau hwn bob tro ar lafar.
- Os oes llafariad yn dilyn 'â', byddwn yn defnyddio '**ag**' yn lle. e.e

Paid ag agor y ffenest!

Peidiwch ag anghofio eich llyfrau!

Gorchmynion negyddol

Unigol	Lluosog
Paid â <u>ch</u> weryla.	Peidiwch â <u>ch</u> weryla.
Paid â bod yn ddigywilydd.	Peidiwch â bod yn ddigywilydd.
Paid â <u>ch</u> erdded yn y mwd.	Peidiwch â <u>ch</u> erdded yn y mwd.
Paid â <u>m</u> eiddio.	Peidiwch â <u>m</u> eiddio.

‘Peidiwch â...’ neu ‘Peidiwch ag...’?

1. Peidiwch â dawnsio.
2. Peidiwch ag anghofio eich gwaith cartref.
3. Peidiwch â mynd.
4. Peidiwch ag eistedd.
5. Peidiwch â gwthio.
6. Peidiwch â bod yn hwyr.
7. Peidiwch ag ysgrifennu eto.
8. Peidiwch â chweryla.

Tasg: Pa orchymyn?

Llenwch y bylchau yn y brawddegau isod. Os ydy'r frawddeg yn cyfeirio at un person, defnyddiwch ffurfiau'r 2il berson unigol (*ti*), ac os ydy'n cyfeirio at fwy nag un person, defnyddiwch ffurfiau'r 2il berson lluosog (*chi*).

1. **Rho** gyfle i Siân ateb, Gareth. (*rhoi*)
2. **Codwch** eich dwylo cyn rhoi'r ateb. (*codi*)
3. **Bydda'n** ofalus gyda'r siswrn yna, Catrin. (*bod*)
4. **Edrychwch** yn fanwl ar y llun yma, bawb. (*edrych*)
5. **Gwrandewch** yn astud ar y stori hon, bob un ohonoch chi. (*gwrando*)

Tasg: Pa orchymyn?

6. **Ceisia** fod yn fwy gofalus wrth liwio, Helen. (*ceisio*)
7. **Arhoswch** mewn llinell tan i Mr Jones ddod atoch. (*aros*)
8. **Gofynna** i'r prifathro ble mae'r allweddi, Huw. (*gofyn*)
9. **Sefa'n** llonydd am eiliad, wnei di? (*sefyll*)
- 10 **Lliwiwch** . y blodau gan sylwi ar y lliw glas hyfryd, dyna blant da. (*lliwio*)
11. **Paid** â rhedeg o'r dosbarth, Gareth. (*peidio*)
12. **Ysgrifenna/wch** baragraff yn disgrifio'r olygfa. (*ysgrifennu*)

Rhaid

Cofiwch: mae treigladd meddal ar ôl y rhagenwau

- Rhaid i **fi** fynd
- Rhaid i **ti** wrando
- Rhaid **iddo** **fe** ddysgu
- Rhaid **iddi** **hi** gysgu
- Rhaid i **ni** fwyta
- Rhaid i **chi** ddarllen
- Rhaid **iddyn** **nhw** fwynhau
- *Rhaid i **Nia a Huw** gofio

i fi
i ti
iddo fe
iddi hi
i ni
i chi
iddyn nhw
i Tom

Cofiwch: mae
treigladd meddal ar
ôl y rhagenwau

Mwy o gyfarwyddiadau

- Rydw i eisiau i ti orffen y dasg yna.
 - Mae angen i ti liwio'r llun.
 - Rydw i eisiau i chi daflu'r bêl yn uchel.
 - Bydd angen i chi weithio mewn parau.
-
- Beth am feddwl am frawddegau defnyddio?

Cywirwch y gwallau

1. Cerdda'n
dawel Rhian.

2. Rhaid i chi
wrandod, blant.

3. Peidiwch ag
agor y ffenest
yn y dosbarth.

4. Paid â
thaflu'r sbwriel
Wil!

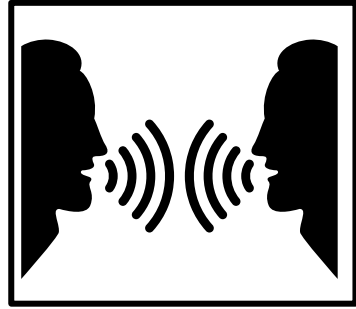
5. Ysgrifenna
dy enw ar y
llyfr.

6. Sefwch yn
dawel tu ôl
eich cadeiriau.

7. Rhaid i chi
weithio.

8. Eisteddwch
a bwytwch yn
dawel.

Gorchmynion i'w hosgoi ...

eisteddwch

sefwch

llenwch y tabl

ysgrifennwch

torrwch

diffoddwch y golau

dilëwch e/croeswch y
gair

dewch i'r blaen

Cywir neu Anghywir?

Gwisgwch eich
gotiau, blant.

Gwisgwch eich cotiau, blant.
Does **dim** treigladau ar ôl 'eich'

Cywir neu Anghywir?

Peidiwch ag eistedd
ar y llawr.

Defnyddir ‘**ag**’ o flaen llafariad.

Cywir neu Anghywir?

Gwnewch dy waith
yn dawel Lisa.

Gwna dy waith yn dawel Lisa.
Angen ffurf **unigol** 'gwneud' yma.

Cywir neu Anghywir?

Paid â taflu'r gwaith ar
y llawr!

Paid â thaflu'r gwaith ar y llawr!
Treigladau Ilaes ar ôl 'â'.

Cywir neu Anghywir?

Peidiwch â gwrthio os
gwelwch yn dda.

Cywir neu Anghywir?

Rhaid i chi mynd i'r
wers.

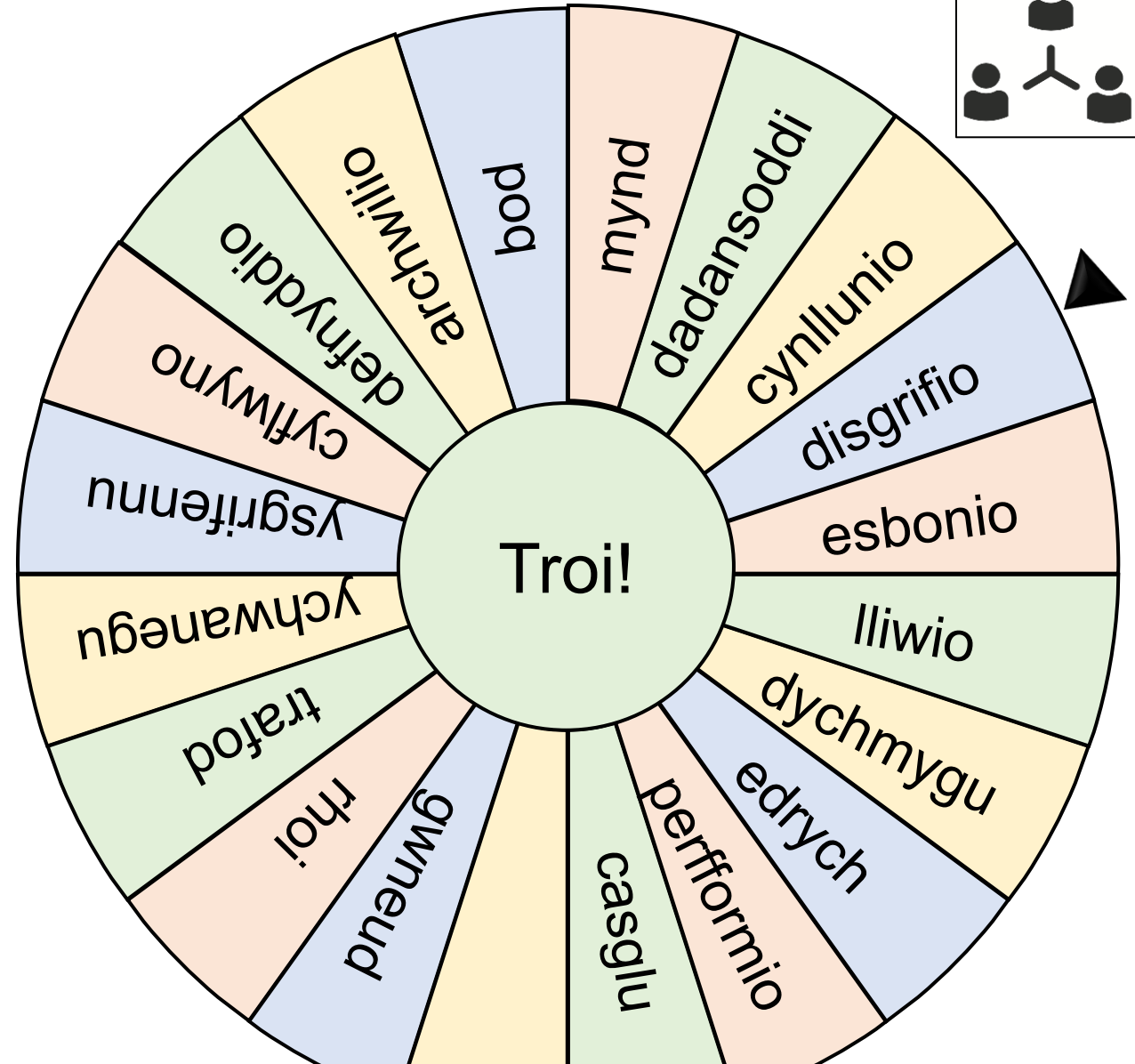
Rhaid i chi **f**ynd i'r wers.
Treiglad meddal ar ôl y rhagenw 'chi'.

Tasg adolygu:

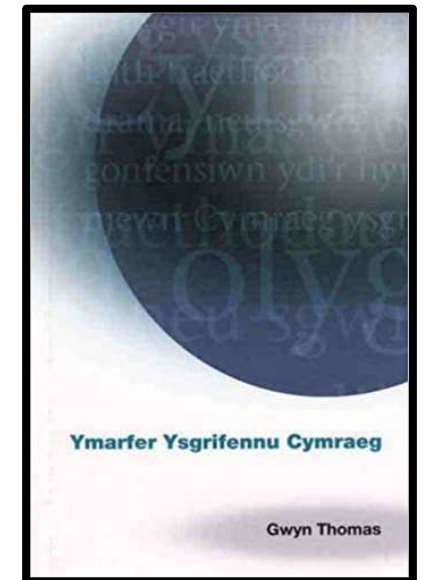
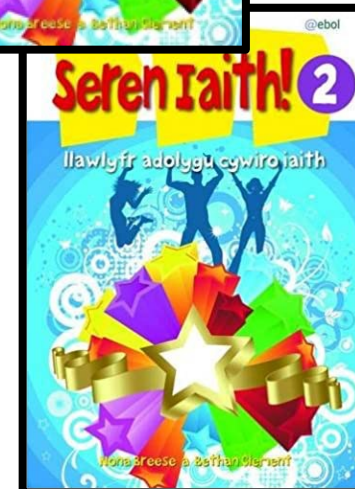
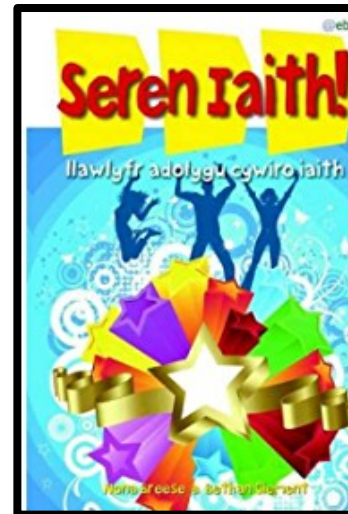
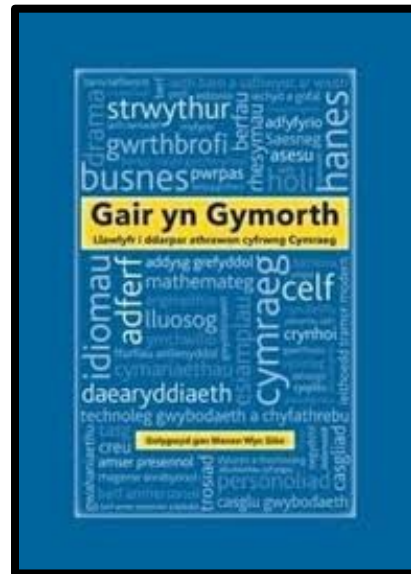
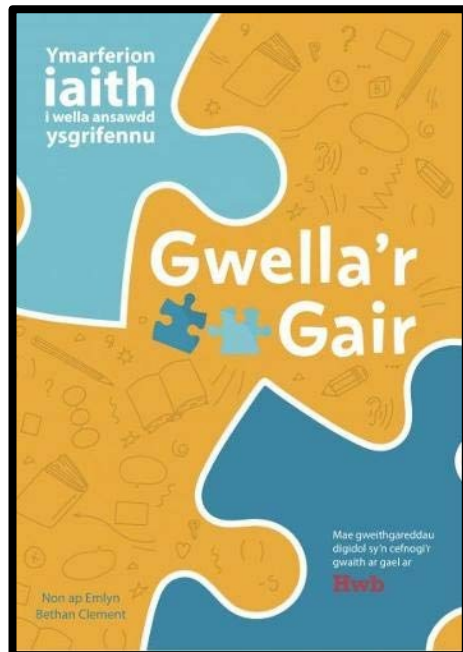
- Defnyddiwch ferfenw i greu cyfarwyddyd.
- Dewiswch y ffurf **unigol** neu'r ffurf **lluosog**.

Cofiwch:

- **Treigl**ad meddal ar ôl 'dy' e.e. dy **f**ag.
- **Dim treigl**ad ar ôl eich e.e. eich bagiau.
- Adferfau: mae ansoddeiriau'n **treiglo**'n feddal ar ôl 'yn' e.e. yn **d**awel.

Adnoddau defnyddiol i'r dosbarth ac i chi

Cwestiynau a chyfarwyddiadau cwrtais

Mae modd gofyn i rywun wneud rhywbeth mewn ffyrdd eraill. Rydyn ni wedi edrych ar orchmynion uniongyrchol hyd yn hyn, ond ceir dull cwmpasog o ofyn i wneud rhywbeth e.e :

Wnei di...?

Wnewch chi...?

Cwestiynau cwrtais

Wnei di...?
(Unigol)

Wnewch chi...?
(Lluosog)

Wnei di...? Wnewch chi...?

Gallwn ddefnyddio ffurfiau dyfodol y ferf 'gwneud' i gyfleu gorchmynion yn gwrtais. Mae'r ferf yn treiglo'n feddal ar ddechrau'r cwestiwn a cheir treigladau meddal yn dilyn y cwestiwn e.e :

Wnei di roi dy lyfr ar
fy nesg Tomos?

Wnewch chi ddod i'r
ymarfer amser cinio?

Atebion cywir...

			
Unigol	<u>W</u> nei...?	Gwnaf	Na <u>w</u> naf
Lluosog	<u>W</u> newch chi...?	Gwnawn	Na <u>w</u> nawn

Alli di...? Allwch chi...?

Gallwn ddefnyddio ffurfiau dyfodol y ferf 'gallu' i gyfleu gorchmynion yn gwrtais. Mae'r ferf yn treiglo'n feddal ar ddechrau'r cwestiwn a cheir treigladd meddal yn dilyn y cwestiwn e.e :

Alli di **g**wblhau hwn fel gwaith cartref?

Allwch chi **dd**od i'r ymarfer pêl-droed yfory ?

Atebion cywir...

			
Unigol	<u>A</u> lli di...?	Gallaf	Na <u>a</u> llaf
Lluosog	<u>A</u> llwch chi...?	Gallwn Gallaf	Na <u>a</u> llwn Na allaf

Allet ti...? Allech chi...?

Hefyd, mae modd defnyddio'r ffurfiau amodol canlynol:

Allet ti ychwanegu
mwy?

Allech chi dacluso?

Atebion cywir...

			
Unigol	<u>A</u> llet ti...?	Gallwn	Na <u>a</u> llwn
Lluosog	<u>A</u> llech chi...?	Gallen Gallwn	Na <u>a</u> llen Na allwn

Wnei di?

Wnewch chi?

Alli di?

Allwch chi?

Allet ti?

Allech chi?

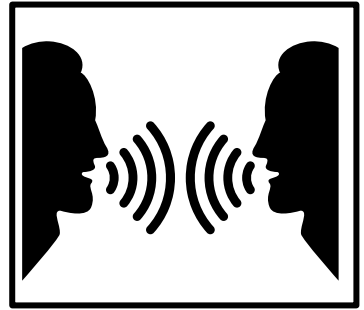
Hoffwn i..

Wrth roi cyfarwyddiadau, mae defnyddio 'Hoffwn i' yn ddefnyddiol.

Cofiwch mae gwrthrych berf bersonol yn **treiglo'n feddal** e.e.

- Hoffwn dynnu eich sylw at fap o'r wlad.
- Hoffwn i chi dacluso'r ystafell cyn amser chwarae.
- Hoffwn i ti wrando nawr, Liwsi.
- Hoffwn i chi gymharu'r ddau frenin.
- Hoffwn i chi eistedd ar y mat yn barod am stori.

Cwblhewch y frawddeg...

e.e. Hoffwn i i chi wrando'n ofalus ar y stori.

Meicro-addysgu byrfyfyr

Meddylwch am Faes Dysgu a Phrofiad ac ewch ati i greu gorchmynion addas ar gyfer tasg benodol. Bydd angen:

- cyfarchiad.
- esbonio nod/ amcan y dasg.
- defnyddio gorchmynion- unigol/ lluosog.
- Defnyddio cyfarwyddiadau a chwestiynau e.e. Hoffwn i chi i/
Wnewch chi...?

Tasg addas i'r Portffolio:

- **Tasg Llafar: Unigol**
- **Addysgu a Dysgu**

Recordiwch eich hun yn y dosbarth yn dysgu grŵp bach/ dosbarth. Ceisiwch ddefnyddio:

- Amrywiaeth o ferfau gorchmynnol-unigol a lluosog.
- Gorchmynion negyddol e.e. Paid/ Peidiwch/ Rhaid.
- Cwestiynau neu gyfarwyddiadau cwrtais e.e. Hoffwn i/ Allwch chi...?/ Wnewch chi...?
- Defnyddiwch fethodoleg dysgu iaith e.e. drilio, cwestiynu, gemau iaith.

Pob lefel

Dechreuwyr

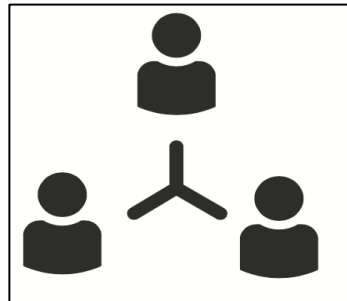
Rhugl

Munud i feddwl ...

Pa dechnegau caffael iaith a ddefnyddiwyd yn y ddarlith hon?

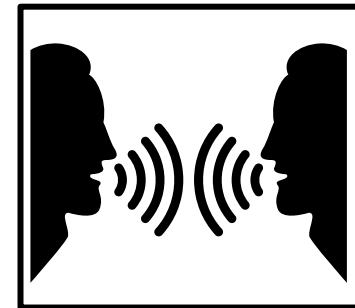
Tasg
ysgrifennu

Grŵp o
dri

Help llaw

Gwaith
pâr

Tasg
wrando

